

Mika Hannula

Pönäkät äijät piirongilla

Mikko Lahtinen, *Snellmanin Suomi*. Vastapaino, Tampere 2006. 312 s.

Kirjoituksia Väinö Linnasta, toimittaneet Antti Arnkil ja Olli Sinivaara. Teos, Helsinki 2006. 510 s.

Elämänpolitiikka on hauska laji. Se tuottaa tekoja, jotka pyrkivät hahmottamaan keitä me olemme, mistä me tulemme, mihin olemme jumiutuneet ja minne suuntaan haluaisimme kenties jäiden lähdettyä koittaa koikkelehtia. Yksi elämänpolitiikan avainsanoista ja -suunnista on menneisyys. Ei tietenkään mikä tahansa menneisyys, vaan rakennettu tulkinta jostakin käsin ja jotakin päämäärää varten.

Sekä artikkelikokoelma *Kirjoituksia Väinö Linnasta* että Mikko Lahtisen *Snellmanin Suomi* tarkastelevat tietyn tarkasti valitun henkilön kirjallisen tuotannon kautta minikäläisestä Suomesta käsin he tekivät työtään, mitä he sanoivat ja miksi, ja myös mitä Linna ja Snellman kenties kertovat meille uusavuttomille pizzerian nurkkaan juuttuneille suomalaisille kansarikollisille.

Jos katson Linna-kokoelmaa, joka lukee ja katsoo kriittisellä otteella mestarin materiaaleja, päällimmäisin reaktioni on syvä ihmettely: miten näin moni näinkin virkeä tapaus jaksaa näinkin tosissaan pelehtiä Väinö Linnan teosten parissa? Täytyyhän ihmisellä, joka harrastaa elämänpolitiikkaa olla harrastuksia, mutta se intohimo, jonka esseissään esimerkiksi Antti Arnkil ja Jarkko S. Tuusvuori saavat kohdennettua Linnan sanomisiin on hämmentävän komeaa. Se on komeaa, mutta henkilökohtaisesti ei vain käsittämätöntä. Se on kovin vierasta.

Ei vierasta siksi, ettenkö ymmärtäisi teoksen perusviritystä. On vaivatonta osata arvostaa tämän-

tyyppistä tuoretta suomalaisen kirjallisuuden kaanonin uudelleen lukemista. Tommi Uschanovin kirjoitus ”Toisen tasavallan moralisti” on loistava. Ei koska se hakeutuu ponnauslaudalle nimeltä Linna, vaan koska Uschanov liikkuu lähtökohdista umpikujan sijasta jonnekin muualle. Ja kyllä, se jokin muu on hieno analyysi suomalaisen yhteiskunnan elämänpoliittisista raameista sen toisen ja niin totisen tasavallan aikana – kuten myös sen jälkeen tulleiden tulkinnasta tästä ajasta.

Vierasta sen sijaan on se, että kriittisyyttä ja uudelleenluentaa koko ajan korostaen tarraudutaan tämäntyyppiseen keskusteluun, jossa väitetään, että ”suomalainen mies tunnistaa Linnan ideaali-hahmoista ajasta aikaan itsensä ja toverinsa”. Ja höpö höpö. Ja höpö höpö siinä mielessä, että kuka käskää tai kuka maksaa ottamaan tosissaan Linnan tekemät roolitukset ja henkilö-hahmot? Kuka viitsii surkastuttaa oman itsensä elämänpoliittisen pelikentän niin kapeaksi ja niin vahvasti muiden etukäteen paaluttamaksi? Joku raja sentään masokismissakin.

Mutta eivätkö Linnan huikean hienot romaanit ole kiistaton osa suomalaisten henkistä dna-ketjua? Kyllä, varmasti. Mutta se ei ole koko Suomi, ei edes koko Toinen tasavalta. Linna tarjoaa yhden version, johon kenenkään ei ole pakko pysähtyä tai homehtua. Se sopii ottaa tai jättää, leikkeleenä tai talopakettina. Itse jätän sen, tai pikemminkin ohitan sen vilkkaasti vilkuttaen, koska aina kun minulle tarjotaan jotakin val-

mista ideaalia, kysyn kenen ehdoilla, arvoilla ja itkun tuherruksilla tämä ideaali on hahmotettu.

Henkilökohtaisesti ja kokemuksellisesti koen erittäin vieraaksi tämäntyyppisen halun osallistua ja pelata elämänpolitiikkaa muiden luomilla säännöillä ja sääntöjen tulkinnoilla. Ideaali-malleilla oikeutuksen hakeminen on kusetusta. Se ei muutu kusetuksesta muuksi kuin uudelleen lämmitetyksi kusetukseksi, vaikka sitä kuinka vatvotaan ja vaikka kuinka vastakarvaan lukien siitä pannulapusta virkataan lapasia.

Tuotteet ja tuottajat

Yksi *Kirjoituksia Väinö Linnasta* -kokoelman yhdistävistä teemoista on halu tuottaa Linnasta tulkintoja, jotka ovat sekä edes hieman uskollisempia hänen inhimilliselle humanismilleen että tarjoavat vastakohtan nykyisin teoksen kirjoittajien mukaan vallalla oleville Linnaa törkeästi instrumentalisoivien vedätysten viereen.

Edellisen motiivin näen ja koen helpostikin mielekkääksi. Inhimillistä humanismia on syytä puolustaa. Nyt ja ylihuomenna. Mutta miksi teoksen kirjoittajat ovat niin tuohuneita siitä, että konsultit ja yritysvalmentajat käyttävät hyväkseen esimerkiksi *Tuntematon Sotilasta* oppimateriaalina? Pitäisikö kirjan kanteen laittaa tarra: kielletty turhuuksien höpöttäjiltä ja muilta markkinavoimien marakateilta?

Onhan se hyvinkin ironista, että kaanonin nimissä Linnan teksti

ja henkilöhahmot taipuvat oikeutamaan asioita, joita hän ei sietänyt. Mutta entäs sitten? On vaikeaa olla kuvittelematta tämän sievän sivistyshengen takana kantapäillään keinuvaa kansankynttilää, joka kyllä tietää mikä on oikea ja mikä väärä tulkinta. Se on ihan täysin ja tottaalisesti absoluuttisesti oma vika, jos kuka tahansa meistä uskoo, että meidän on tehtävä sitä taikka tätä, koska on olemassa jokin myyttinen ”talvisodan henki” tai koska miehen ideaali edellyttää sitä taikka jotakin muuta.

Mahdollisimman lakonisesti ilmaisten. Sota on loppu. Nyt äänestetään tai ollaan äänestämättä parasta satusuomalaista tai parasta Mannerheimin-ristin ritaria. Jos Linna on kerran niin uskomattoman tärkeä, mielenkiintoinen ja ohittamaton, tehdään kirjasta tai vaikka niistä elokuvista sitä mitä kansa todella tahtoo. Vedetään kuvio yli ja ympäri, tehdään jotakin todella rajua ja irvokasta. Tehdään niistä karaoke-versioita, joita myydään kalliilla joka niemeen notkoon ja nurkkabaariin. Lypsetyillä rahoilla vedetään ruplanykäset ja leikitään karpaaseja valtiovarainministeriöltä lainatussa alppimajassa. Se on elämänpolitiikkaa se. Jos ette tykkää Linnan tuotteistamisesta, niin olkaa hyvät ihmiset ostamatta – tai tuotteistakaa itse.

Vähän käytetty Snellman

Entä Snellman? Ostaisinko vähän käytetyn Snellmanin? Noh, riippuu hinnasta, mutta tapa, jolla Mikko

Lahtinen käsittelee Snellmania asioihin tarttuvana ajattelijana on hyvin tehokas ja toimiva. Lahtisen asenteissa ei vilahda kantapäillä kotkottavaa kaikkietävää tuhnua, vaan Lahtinen kertoo tyylikkäästi tarinaa tapauksesta, jonka me kaikki varmasti tunnemme ja tunnistamme, mutta jonka taustoja, motiiveja ja tekemisten skaalaa emme aina välttämättä tunnekaan niin syvästi. Lahtisen käsittelyssä Snellman asettuu historialliseen kontekstiin elegantisti ja terävästi, joskin vedetty viiva ja viitoitus Snellmanista Gramsciin jää hieman ohuenlaiseksi.

On hienoa esimerkiksi lukea, että Snellman todellakin uskoi, että kapitalistinen yhteiskuntajärjestelmä aika vääjäämättömästi luonteensa mukaisesti tekisi todellisuudesta humaanimman. Snellmanin elämänpolitiiselta painimatoilta nykyhetken punnertajien semi-toivottomaan tuhinnaan siirryttäessä osaamme tämän uskomuksen avulla kenties hieman paremmin mieltää ne ulottuvuudet, jotka vapaaksi päästetyllä turbo-kapitalismilla arjessamme on. Ehkä jopa voisimme löytää tien sinne, missä kapitalismi itsessään ei olisikaan luonnevinkainen ja vesikahuinen lauma rottia, vaan jotakin muuta. Jotakin, joka osaa ja ymmärtää jättää tuotteistamatta ihan kaikkea mitä elämänpolitiikan ratiritirallaa raameihin kuuluu.

Kuten muistamme, tai ainakin osaamme sujuvasti näytellä muistavamme, Snellman määritteli historian käsitystään ja historian kulkuaan tavalla, jossa ”vapaus on välttämät-

tömyyden tunnistamista ja tunnustamista.” Lahtinen argumentoi tyylikkäästi peruskattaukseen sisäänrakennetun ajatusmaailman ongelman. Snellmanin käsitys on tarkoituksella kokonaisvaltainen, ja juuri siksi tarkoitukseltaan liian mustavalkoinen. Väite, että meidän olisi valittava ”välttämättömän järjestyksen” tai ”mielivallan” ja ”sattuman” välillä on yhtä vähän uskottava ja kiinnostava kuin se, että ”vanha suomalainen henki” olisi se jenkkaletkä, jonka avulla Suomi ja suomalaiset myös tulevaisuudessa menestyisivät ja tulisivat silleen kivan kiltisti toimeen keskenään.

Toiset menestyy, toiset ei. Jotkut myy, ja jotkut ostaa. Ja naapuri tietää aina kaiken kaikkein parhaiten, mutta kun se piru ei kerro. Mitä tahansa tapahtuukin, Lahtinen huomauttaa, teoillamme on merkitystä. Se on merkitysten tuottamista yhdessä, ei yksin. Se on sitä tavalla, jossa mustavalkoisen väliin, sivuun, viereen ja ylle ilmestyy sävyjä harmaasta punaiseen, keltaisesta violettiin. Se on yhtäaikaista ja loputonta paikantamista ja paikantamista, koska elämänpolitiikka ilman vastuuta omista valinnoista on epäuskottavaa leijumista, mutta elämänpolitiikka strategiana, jossa sinä yksilönä olet vain yksin vastuussa itsestäsi, on kamala ja katala rasti.